

HÀ NỘI
THÁNG 5 | 2024

TÓM TẮT

TĂNG CƯỜNG TIẾP CẬN PHÁP LUẬT VÀ TƯ PHÁP

CHO CÁC NHÓM DỄ BỊ TỔN THƯƠNG

BÀI HỌC KINH NGHIỆM TỪ QUÁ TRÌNH THỰC HIỆN
QUỸ THỨC ĐẨY SÁNG KIẾN TƯ PHÁP (EU JULE JIFF)

MỤC LỤC

■ 1. Giới thiệu về bối cảnh và Quỹ Thúc đẩy Sáng kiến Tư pháp	04
■ 2. Các kết quả chính của Quỹ Thúc đẩy Sáng kiến Tư pháp	12
■ 3. Một số Bài học kinh nghiệm	14
■ 4. Kết luận và Đề xuất	33
■ Danh mục Hình và Hộp	38
■ Danh mục từ viết tắt	39

Tài liệu này do GS.TS Vũ Công Giao, ThS. Nguyễn Thị Minh Hải, và ông Nguyễn Quang Thái biên soạn, với sự hỗ trợ của Ban Thư ký Quỹ Thúc đẩy Sáng kiến Tư pháp (EU JULE JIFF) và các cơ quan, tổ chức Việt Nam là đối tác nhận tài trợ từ Quỹ EU JULE JIFF.

Tài liệu này được biên soạn với sự hỗ trợ tài chính của Liên minh Châu Âu. Các nội dung trong tài liệu này không nhất thiết phản ánh quan điểm của Liên minh Châu Âu và Tổ chức Oxfam tại Việt Nam.

01

GIỚI THIỆU VỀ BỐI CẢNH VÀ QUỸ THỨC ĐẨY SÁNG KIẾN TƯ PHÁP

Một buổi truyền thông pháp luật về bảo vệ môi trường cho bà con tại huyện Cần Giò, TP.HCM
Ảnh: Nguyễn Đức Hiếu / Oxfam / Trường Đại học Kinh tế - Luật, Đại học Quốc Gia TP.HCM (UEL)

Cải cách tư pháp là một trong những yêu cầu cốt yếu để xây dựng, hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa (XHCN) ở Việt Nam. Vấn đề này đã được khẳng định trong nhiều văn kiện do Đảng Cộng sản ban hành từ Đổi mới (1986), đặc biệt là Nghị quyết số 49-NQ/TW năm 2005 của Bộ Chính trị về Chiến lược cải cách tư pháp đến năm 2020, và Nghị quyết Đại hội lần thứ 13 của Đảng Cộng sản Việt Nam (năm 2021) và Nghị quyết số 27-NQ/TW ngày 9/11/2022 của Hội nghị lần thứ 6 Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII về "Tiếp tục xây dựng và hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa Việt Nam trong giai đoạn mới".

Cải cách tư pháp đã đạt được những thành tựu quan trọng. Nổi bật là việc sửa đổi, bổ sung hệ thống pháp luật về hình sự, dân sự, tố tụng tư pháp phù hợp với chủ trương, đường lối của Đảng và quy định của Hiến pháp năm 2013 về bảo vệ công lý, bảo vệ quyền con người, quyền công dân. Trong đó, chúc năng, nhiệm vụ, thẩm quyền của các cơ quan, tổ chức được giao thực hiện các hoạt động tư pháp, hỗ trợ tư pháp đã được điều chỉnh theo hướng phân định rõ hơn thẩm quyền quản lý hành chính với trách nhiệm, quyền hạn tư pháp. Một số thành tựu khác bao gồm tăng quyền hạn, trách nhiệm và đề cao tính độc lập, chịu trách nhiệm trước pháp luật của các chức danh tư pháp; và đổi mới tổ chức, hoạt động của các tổ chức hành nghề luật sư, công chứng, phù hợp với chủ trương xã hội hóa.¹

Mặc dù vậy, lĩnh vực này cũng còn một số hạn chế². Chính vì vậy, Văn kiện Đại hội lần thứ 13 của Đảng Cộng sản Việt Nam đã nhấn mạnh một trong những giải pháp về cải cách tư pháp trong giai đoạn 2021-2025 ở Việt Nam là: "Tăng cường năng lực tiếp cận pháp luật, tiếp cận công lý của người dân và doanh nghiệp. Phát triển mạnh thị trường dịch vụ pháp lý, các hoạt động luật sư, tư vấn pháp luật, hỗ trợ tư pháp và các thiết chế giải quyết tranh chấp ngoài Tòa án..., tăng cường công tác tiếp công dân, giải quyết đơn khiếu nại, tố cáo của công dân"³.

¹ Báo Điện tử Đảng Cộng sản Việt Nam, Công tác tư pháp, cải cách tư pháp đã đạt được nhiều thành tựu quan trọng, Thứ ba, 19/11/2019, <https://dangcongsan.vn/phap-luat/cong-tac-tu-phap-cai-cach-tu-phap-da-dat-duoc-nhieu-thanh-tuu-quan-trong-543225.html>

² Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Nxb CTQGST, H.2021, t1. Tr.90

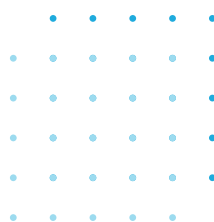
³ Đảng Cộng sản Việt Nam: Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Nxb CTQGST, H.2021. Sđd, t.2, tr.149, 150.

QUỸ THỨC ĐẨY SÁNG KIẾN TƯ PHÁP (QUỸ JIFF)

Chương trình "Tăng cường Pháp luật và Tư pháp tại Việt Nam" (EU JULE) do Liên minh Châu Âu (EU) tài trợ được thực hiện trên cơ sở Hiệp định Tài chính số DCI-ASIE/2014/037-404 đã được ký kết giữa Chính phủ Việt Nam và Liên minh Châu Âu ngày 2/12/2015 và cụ thể hóa tại Quyết định số 2218/QĐ-BTP ngày 18 tháng 8 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Tư pháp. Chương trình EU JULE có mục tiêu tổng thể là tăng cường xây dựng pháp quyền xã hội chủ nghĩa thông qua hệ thống tư pháp tin cậy và dễ dàng tiếp cận hơn.

Mục tiêu tổng thể này được cụ thể hóa thông qua việc tăng cường tiếp cận pháp luật và tư pháp cho các nhóm dễ bị tổn thương, đặc biệt là phụ nữ, trẻ em, đồng bào dân tộc thiểu số và người nghèo, nhằm hỗ trợ họ giải quyết những khó khăn trong việc tiếp cận và sử dụng các dịch vụ công trong hệ thống tư pháp để thực hiện các quyền hợp pháp theo quy định của pháp luật Việt Nam.

Hình ảnh bà con tham gia một buổi truyền thông về Luật an ninh mạng và

Luật Hôn nhân & Gia đình

được sân khấu hóa tại Hòa Bình

Ảnh: Nguyễn Đức Hiếu / Oxfam / Hội Liên hiệp Phụ nữ tỉnh Hòa Bình (HBWU)

Chương trình gồm hai hợp phần: Hợp phần PGoDA do Bộ Tư pháp Việt Nam (MOJ) phối hợp với các cơ quan Liên Hợp Quốc tại Việt Nam (UNDP và UNICEF) quản lý, tập trung vào hỗ trợ kỹ thuật và tăng cường năng lực của một số cơ quan, tổ chức của Chính phủ Việt Nam. Hợp phần Quỹ Thúc đẩy Sáng kiến Tư pháp (JIFF) do Tổ chức Oxfam tại Việt Nam giữ vai trò Ban Thư ký nhằm hỗ trợ các tổ chức đủ điều kiện (các tổ chức được thành lập và hoạt động hợp pháp theo quy định pháp luật của Việt Nam, có kinh nghiệm và hoạt động thích hợp được công nhận trong lĩnh vực pháp luật để thực hiện các hoạt động hỗ trợ tiếp cận tư pháp cho công dân Việt Nam như văn kiện dự án đã phê duyệt) trong khuôn khổ các Sáng kiến Tư pháp. Các Sáng kiến này đóng góp vào bốn Kết quả chính của Chương trình EU JULE, bao gồm:

KẾT QUẢ 1

Nâng cao nhận thức và hiểu biết của người dân về quyền và cách thực hiện các quyền phù hợp với quy định của pháp luật Việt Nam;

KẾT QUẢ 2

Tăng cường tiếp cận các hình thức tư vấn, hỗ trợ pháp lý và đại diện bào chữa đối với các vụ việc dân sự và hình sự;

KẾT QUẢ 3

Hoàn thiện khung pháp luật và các văn bản hướng dẫn thi hành về tăng cường khả năng thực hiện quyền và tiếp cận công lý, phù hợp với Hiến pháp 2013 và các điều ước quốc tế mà Việt Nam là thành viên;

KẾT QUẢ 4

Tăng cường tính liêm chính và minh bạch trong ngành tư pháp.

Từ năm 2018 đến năm 2024, Quỹ JIFF đã thực hiện bốn đợt kêu gọi nộp đề xuất Sáng kiến Tư pháp:

01

Đợt tài trợ lần thứ nhất với chủ đề "Tăng cường tiếp cận pháp luật và tư pháp trong lĩnh vực Bình đẳng giới và gia đình cho các nhóm dễ bị tổn thương, đặc biệt là phụ nữ, trẻ em, đồng bào dân tộc thiểu số và người nghèo"

02

Đợt tài trợ lần thứ hai với chủ đề "Tăng cường tiếp cận công lý và bảo vệ quyền của người dân trong lĩnh vực lao động, việc làm và thực thi thủ tục hành chính trong lĩnh vực y tế, giáo dục"

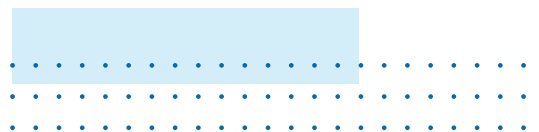
03

Đợt tài trợ lần ba với chủ đề "Tăng cường tiếp cận pháp luật và tư pháp trong lĩnh vực bảo vệ môi trường cho các nhóm đối tượng dễ bị tổn thương, đặc biệt là phụ nữ, trẻ em, đồng bào dân tộc thiểu số và người nghèo ở Việt Nam"

04

Đợt tài trợ lần tư với chủ đề "Tăng cường tiếp cận pháp luật và tư pháp cho các nhóm dễ bị tổn thương, đặc biệt là phụ nữ, trẻ em, đồng bào dân tộc thiểu số và người nghèo"

Quá trình vận hành Quỹ JIFF có sự phối hợp của nhiều bên liên quan bao gồm: Ban Thu ký Quỹ JIFF (BTK JIFF) do Tổ chức Oxfam tại Việt Nam vận hành, Ban xét duyệt tài trợ và các đối tác nhận tài trợ từ Quỹ JIFF. Quá trình thực hiện được chỉ đạo bởi Ban chỉ đạo Chương trình EU JULE (PSC) và giám sát của Ban quản lý dự án (PMU) thuộc Bộ Tư pháp (MOJ).

Phiên tòa giả định - một trong những phương pháp truyền thông pháp luật sáng tạo được các tổ chức vận dụng
Ảnh: Lương Bá Sơn / Oxfam / Trung tâm Tư vấn Pháp luật - Đại học Vinh (VU)

Nhằm hỗ trợ các Sáng kiến Tư pháp thực hiện thành công, Quỹ JIFF đã chú trọng thực hiện hỗ trợ kỹ thuật và kết nối các chủ thể và đối tác có liên quan, thông qua việc:

01

Nâng cao năng lực và hỗ trợ kỹ thuật cho các tổ chức nhận tài trợ dựa trên nhu cầu của các tổ chức này như tập huấn về quản lý dự án, quản lý tài chính, kỹ năng trợ giúp pháp lý, kỹ năng tư vấn pháp luật, hỗ trợ pháp lý và đại diện bào chữa cho các vụ việc dân sự và hình sự, lồng ghép giới trong các hoạt động nâng cao nhận thức, tư vấn pháp luật và tư vấn pháp lý, thiết kế và tiến hành các hoạt động khảo sát và nghiên cứu hướng chính sách, xây dựng và triển khai các hoạt động truyền thông. Việc hỗ trợ kỹ thuật này được thực hiện xuyên suốt quá trình triển khai các sáng kiến.

02

Kết nối các tổ chức nhận tài trợ với các cơ quan nhà nước có liên quan ở trung ương và địa phương nhằm tạo thuận lợi trong việc triển khai thực hiện các Sáng kiến, tối ưu hiệu quả, nguồn lực, tăng cường tính liên chính và minh bạch trong hoạt động của các cơ quan nhà nước, đặc biệt là các cơ quan tư pháp, hướng tới một hệ sinh thái tiếp cận tư pháp bền vững khả thi ở Việt Nam. Việc này được thực hiện thông qua các thảo luận về xây dựng, triển khai thực hiện dự án, và các buổi góp ý, khuyến nghị sửa đổi các chính sách, pháp luật có liên quan dựa trên bằng chứng thực tế của địa phương, qua đó thúc đẩy đối thoại và mối quan hệ giữa các tổ chức nhận tài trợ và chính quyền ở các địa bàn triển khai các Sáng kiến.

03

Kết nối giữa các tổ chức nhận tài trợ nhằm chia sẻ các bài học kinh nghiệm phong phú trong quá trình thực hiện các Sáng kiến ở các vùng, miền, với những nhóm khác nhau. Việc này được thực hiện thông qua các hội thảo chia sẻ kinh nghiệm thực hiện Sáng kiến tại một số tỉnh/thành phố nhằm tăng cường kết nối giữa các tổ chức xã hội được tài trợ của Quỹ JIFF.

Hình 1. Quá trình xây dựng và thực hiện các Sáng kiến trong Quỹ JIFF

Nguồn: Nhóm biên soạn tổng hợp

Một buổi chia sẻ kinh nghiệm giữa các tổ chức thực hiện sáng kiến Đợt 1 tại Quảng Bình
Ảnh: Trịnh Thông Hải / Oxfam

02

CÁC KẾT QUẢ CHÍNH CỦA QUỸ THÚC ĐẨY SÁNG KIẾN TƯ PHÁP

Một buổi truyền thông pháp luật về Luật thực hiện Dân chủ ở cơ sở, Quảng Bình
Ảnh: Nguyễn Đức Hiếu / Oxfam / Trung tâm Phát triển Cộng đồng Quảng Bình (CDC QB)

04

Đợt mời nộp Đề xuất Sáng kiến Tư pháp

06

Tỉnh được triển khai các Sáng kiến Tư pháp

62

Sáng kiến được cấp tài trợ

Hơn 257.000

Người dân có nhận thức tốt hơn về pháp luật

Gần 15.000

Người dân được tư vấn pháp luật, hỗ trợ pháp lý và đại diện bào chữa tại tòa

30

Chính sách, văn bản quy phạm pháp luật được đóng góp ý kiến

207

Bài báo và phóng sự truyền hình về các Sáng kiến Tư pháp

03

MỘT SỐ BÀI HỌC KINH NGHIỆM

Trẻ em tại TP.HCM được hỗ trợ làm giấy khai sinh trong dự án "Trang mới cuộc đời"
Ảnh: Trung tâm Nghiên cứu Quản lý và Phát triển Bền vững (MSD)

Quá trình thực hiện các Sáng kiến Tư pháp do Quỹ JIFF tài trợ cho thấy nhiều bài học kinh nghiệm hữu ích cho các chương trình, dự án tương tự về sau. Có thể chia ra làm bốn nhóm bài học chính như sau:

- 01 Phát triển các mô hình định hướng người dân, đặc biệt là các nhóm dễ bị tổn thương là chủ thể trung tâm
- 02 Phát triển mô hình đa bên và phát huy các nhóm cộng đồng
- 03 Hợp tác, học hỏi kinh nghiệm nhằm tạo dựng một hệ sinh thái bền vững
- 04 Mở rộng nguồn lực và cải thiện năng lực của tổ chức nhận tài trợ

BÀI HỌC 1: PHÁT TRIỂN CÁC MÔ HÌNH ĐỊNH HƯỚNG NGƯỜI DÂN, ĐẶC BIỆT LÀ CÁC NHÓM DỄ BỊ TỔN THƯƠNG LÀ CHỦ THỂ TRUNG TÂM

Sáng kiến Tư pháp cần phù hợp với nhu cầu của người dân

Các Sáng kiến Tư pháp cần bắt nguồn từ nhu cầu của người dân và giúp giải quyết những vấn đề mà người dân đang phải đối mặt ở địa phương, đồng thời phải phù hợp với năng lực, điều kiện, truyền thống văn hóa, phong tục, tập quán của các nhóm được hưởng lợi. Đây cũng là điều kiện để các Sáng kiến nhận được sự đồng thuận và hỗ trợ của chính quyền địa phương.

Hộp 1. Sáng kiến dựa trên nhu cầu của người dân là tiền đề cho hiệu quả bền vững

Sáng kiến: **"Thúc đẩy phụ nữ có việc làm xứng đáng, an toàn và hợp pháp khi tham gia thị trường lao động ở nước ngoài thông qua cải thiện tiếp cận công lý về lao động"** đã được Quỹ Hỗ trợ Phụ nữ Phát triển tỉnh Quảng Bình (QBWDF) và Trung tâm Tư vấn Pháp luật, Hội Phụ nữ tỉnh Quảng Bình thực hiện tại bốn xã (Thanh Trạch, Hải Phú, Đức Trạch, Nhân Trạch), huyện Bố Trạch, tỉnh Quảng Bình. Sáng kiến hướng tới giải quyết vấn đề lao động nữ chưa tiếp cận đầy đủ được Bộ luật Lao động (2019), các chính sách về lao động và việc làm trong việc giải quyết những sai phạm của doanh nghiệp. Khi tham gia tuyển dụng, học nghề, ký kết hợp đồng lao động với các doanh nghiệp tuyển dụng, lao động nữ có nguy cơ bị cung cấp thông tin sai lệch, bị tuyển dụng theo con đường không an toàn, không hợp pháp, bị đối xử không công bằng, thậm chí bị bóc lột hoặc có nguy cơ bị buôn bán người. Đây là Sáng kiến đầu tiên ở Quảng Bình hỗ trợ vấn đề lao động nước ngoài cho phụ nữ.

QBWDF đã tiến hành khảo sát đầu kỳ, thu thập thông tin thông qua phỏng vấn sâu, thảo luận nhóm, quan sát đối với người lao động nữ trên địa bàn Sáng kiến. Dựa trên nguyện vọng của các nhóm lao động nữ, QBWDF đã thúc đẩy hình thành các câu lạc bộ của lao động nữ (để họ hỗ trợ lẫn nhau, cung cấp cho nhau những thông tin xác thực về thị trường lao động, điều kiện làm việc, cũng như làm chỗ dựa cộng đồng để lao động nữ giúp đỡ nhau giải quyết các vấn đề). Cũng thông qua nắm bắt nhu cầu của nhóm hưởng lợi, Sáng kiến đã triển khai các hoạt động linh hoạt, lựa chọn hình thức, thời gian, địa điểm phù hợp nhằm thu hút được nhóm hưởng lợi tham gia. Đồng thời, QBWDF đã lựa chọn những thành viên nòng cốt, gương mẫu đi đầu trong các hoạt động tại cộng đồng để đào tạo họ trở thành những người tiên phong trong tuyên truyền vận động, chia sẻ kiến thức.

Ngoài ra, QBWDF cũng tham vấn lãnh đạo chính quyền địa phương các cấp (UBND tỉnh, huyện, xã), các cơ quan quản lý nhà nước về tư pháp và lao động ở địa phương (Sở tư pháp tỉnh, Trung tâm Trợ giúp Pháp lý tỉnh, Sở Lao động - Thương binh - Xã hội tỉnh, Phòng Tư pháp huyện, Phòng Lao động-Thương binh - Xã hội huyện), các tổ chức xã hội liên quan như Hội Liên hiệp Phụ nữ, Đoàn Luật sư, Hội Luật gia, và các doanh nghiệp xuất khẩu lao động.

Từ đó, QBWDF đã kết nối để tổ chức bốn cuộc đối thoại giữa Cục quản lý lao động ngoài nước, các ban ngành, các doanh nghiệp với người lao động về di cư an toàn hợp pháp tại bốn xã địa bàn Sáng kiến với 195 người lao động tham gia, ghi nhận 40 ý kiến về các vấn đề liên quan đến lao động nước ngoài và được Cục Quản lý lao động nước ngoài và các cơ quan ban ngành trả lời cụ thể thỏa đáng.

Tiếp đó, QBWDF đã tổ chức thành công Chương trình Đối thoại truyền hình trực tiếp trên Đài phát thanh và truyền hình tỉnh Quảng Bình giữa Đoàn đại biểu Quốc hội với người lao động với nhiều ý kiến, nguyện vọng của người lao động được gửi tới chương trình xung quanh các vấn đề liên quan đến lao động nước ngoài được quy định tại Bộ Luật Lao động năm 2019.

Về tính bền vững, Sáng kiến đã được tiếp tục được duy trì sau khi kết thúc bằng cách lồng ghép vào hoạt động của Hội Liên hiệp Phụ nữ tỉnh Quảng Bình.

Nguồn: Tổng hợp của nhóm biên soạn

Sáng kiến Tư pháp cần có sự tham gia của người dân địa phương, đặc biệt là người hưởng lợi

Người hưởng lợi là người hiểu rõ nhất nhu cầu và các rào cản để họ tiếp cận và bảo vệ quyền của mình. Sự tham gia của người hưởng lợi không chỉ có ý nghĩa ở việc huy động được sự ủng hộ, giúp đỡ của họ mà còn là cách thức để họ làm chủ trong tiếp cận pháp lý. Vì vậy, sự đồng hành trực tiếp và xuyên suốt Sáng kiến của các nhóm hưởng lợi là điều kiện tiên quyết giúp Sáng kiến thực hiện một cách hiệu quả và duy trì được tính bền vững. Sự đồng hành này sẽ càng có tính hiệu quả khi có được sự hỗ trợ của chính quyền và các tổ chức chuyên môn tại địa phương với nhiều nguồn lực tại chỗ. Đây là **bài học xuyên suốt** rút ra từ thực tế thực hiện của tất cả các Sáng kiến Tư pháp do Quỹ JIFF tài trợ.

Phụ nữ Hòa Bình với sáng kiến trồng cây được hưởng ứng rộng rãi
Ảnh: Nguyễn Đức Hiếu / Oxfam / Hội Liên hiệp Phụ nữ tỉnh Hòa Bình (HBWU)

Hộp 2. Sự tham gia của nhóm hưởng lợi mang lại hiệu quả hỗ trợ pháp lý

Sáng kiến: **"Tăng cường năng lực ứng phó bạo lực trên cơ sở giới đối với phụ nữ và trẻ em gái khuyết tật tỉnh Nghệ An"** do Trung tâm Hành động vì sự phát triển cộng đồng (ACDC) thực hiện. Sáng kiến hướng tới giảm thiểu tình trạng bạo lực trên cơ sở giới đối với phụ nữ và trẻ em gái khuyết tật tại huyện Thanh Chương, thị xã Thái Hòa và thành phố Vinh, tỉnh Nghệ An thông qua việc nâng cao nhận thức, và kỹ năng, tăng cường năng lực cho chính bản thân phụ nữ và trẻ em gái khuyết tật, gia đình và cộng đồng trong việc ứng phó với bạo lực trên cơ sở giới và tăng cường tư vấn pháp luật, hỗ trợ pháp lý cho phụ nữ và trẻ em gái khuyết tật.

Trong Sáng kiến này, phụ nữ và trẻ em gái khuyết tật (PN&TEGKT) chủ động hỗ trợ nhau trong quá trình tư vấn pháp luật và nâng cao nhận thức thông qua các nhóm "tư vấn đồng cảnh". Các thành viên tích cực của nhóm ban đầu tham gia tập huấn về các kỹ năng tiếp cận và tư vấn cho người khuyết tật (NKT). Các thành viên này, sau đó, thực hiện các cuộc tư vấn đồng cảnh với các PN&TEGKT và gia đình người thân với hình thức chia sẻ và tư vấn các vấn đề trong cuộc sống, bao gồm cả tư vấn pháp lý ban đầu về các vấn đề mà chị em quan tâm, khúc mắc. Điều này đã thúc đẩy PN&TEGKT tự chủ hơn trong việc chia sẻ và tìm kiếm sự trợ giúp từ bên ngoài (thông qua nhóm tư vấn đồng cảnh) khi bị đối xử bất bình đẳng, thậm chí bị bạo lực, điều mà trước đây họ có xu hướng giấu kín.

Các thành viên tích cực cũng đã giúp ACDC rà soát nhu cầu hỗ trợ pháp lý và chuyển tải, kết nối đến các cơ quan chuyên môn để được trợ giúp chuyên sâu. Dựa vào đó, ACDC đã liên kết và hợp tác với Trung tâm trợ giúp pháp lý của tỉnh Nghệ An tổ chức thêm các hoạt động tư vấn, trợ giúp pháp lý trực tiếp tại cộng đồng thông qua các chuyến tư vấn lưu động, tư vấn trực tuyến qua điện thoại, đường dây nóng và các công nghệ khác như Zalo. Thông qua Sáng kiến, Trung tâm Trợ giúp pháp lý cũng hiểu biết nhiều hơn về NKT, có thêm kỹ năng làm việc với NKT và hợp tác chặt chẽ hơn với Hội NKT tỉnh Nghệ An trong việc trợ giúp pháp lý cho NKT.

Nguồn: Tổng hợp của nhóm biên soạn

Truyền thông phù hợp, đa kênh có ý nghĩa quan trọng với thành công của các Sáng kiến Tư pháp

Các Sáng kiến đều hướng tới hỗ trợ và làm việc cùng các nhóm dễ bị tổn thương (phụ nữ, trẻ em, người nghèo, người dân tộc thiểu số, người khuyết tật...) sinh sống ở các khu vực nông thôn, miền núi, vùng sâu, vùng xa, khó tiếp cận các nguồn thông tin. Vì vậy, các Sáng kiến đã sử dụng nhiều loại hình/kênh truyền thông phù hợp với từng nhóm được hưởng lợi và bối cảnh thực tế bao gồm các kênh truyền thông truyền thống như mạng lưới truyền thanh xã, tivi, các buổi họp thôn/xã, tài liệu-sản phẩm truyền thông nghe-nhìn (video, áp phích, tờ rơi v.v.), và các loại hình truyền thông mới như nhóm/cộng đồng trên Zalo, mạng xã hội, đồng thời lồng ghép các nội dung cần truyền thông vào các hoạt động văn hóa, văn nghệ, lễ hội truyền thống tại địa phương.

Hộp 3. Trẻ em tham gia vào truyền thông phổ biến kiến thức pháp luật

Sáng kiến "**Nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân vùng nông thôn, ven biển và vùng dân tộc thiểu số tỉnh Quảng Bình thông qua thúc đẩy thực thi pháp luật và các chính sách bảo vệ môi trường**" do Hội Luật gia tỉnh Quảng Bình chủ trì tại các xã Quang Phú, Phú Hải, thành phố Đồng Hới; các xã Hiền Ninh, Trường Xuân, huyện Quảng Ninh và các xã Lý Trạch, Trung Trạch, Tây Trạch, Hải Phú, huyện Bố Trạch, tỉnh Quảng Bình.

Với đối tượng truyền thông là trẻ em, Sáng kiến đã lựa chọn một số kênh truyền thông phù hợp và hiệu quả, đó là tổ chức các hội thi tìm hiểu Luật BVMT cho học sinh và xây dựng và trình diễn các tiểu phẩm văn nghệ có lồng ghép nội dung về BVMT. Nhờ các kênh truyền thông này, kiến thức, thông tin về Luật BVMT được chuyển tải một cách sinh động tới học sinh và cả giáo viên của các trường phổ thông trong địa bàn Sáng kiến.

Nguồn: Tổng hợp của nhóm biên soạn

Học sinh tham gia cuộc thi tìm hiểu về Quyền được sống trong môi trường trong lành tại huyện Cần Giờ, TP.HCM
Ảnh: Nguyễn Đức Hiếu / Oxfam / Trường Đại học Kinh tế - Luật, Đại học Quốc Gia TP.HCM (UEL)

Lựa chọn ứng dụng công nghệ thông tin phù hợp với nhóm hưởng lợi

Các Sáng kiến Tư pháp được tài trợ bởi Quỹ JIFF đã cho thấy việc ứng dụng công nghệ thông tin là quan trọng để cung cấp tư vấn pháp luật, trợ giúp pháp lý cho các nhóm dễ bị tổn thương, đặc biệt trong điều kiện đi lại khó khăn tại các vùng miền núi, vùng đồng bào dân tộc thiểu số, hay trong bối cảnh thiên tai, dịch bệnh.

Tất cả các Sáng kiến đã ứng dụng công nghệ thông tin trong hoạt động với những mức độ và cách thức khác nhau, trong đó phổ biến nhất là sử dụng mạng xã hội để truyền thông điệp đến các nhóm được hưởng lợi. Nhiều Sáng kiến đã tận dụng tốt các nền tảng công nghệ như trang điện tử, nền tảng đào tạo trực tuyến, các ứng dụng di động để tiếp cận hiệu quả với các chủ thể hướng tới với chi phí tối thiểu cả về thời gian và nguồn nhân lực, vật lực.

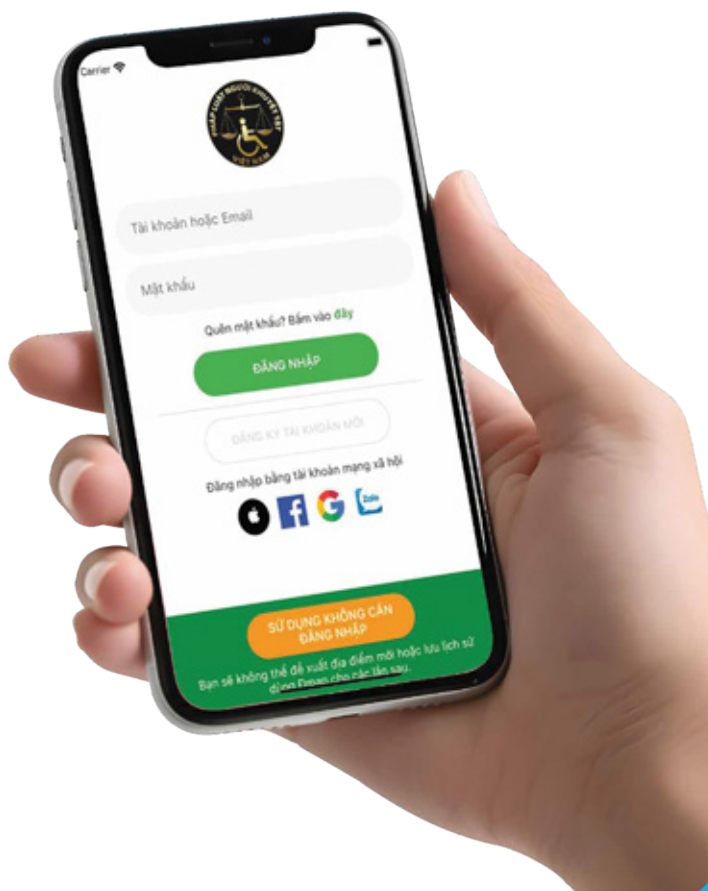
Tuy nhiên, cũng cần lưu ý, việc ứng dụng công nghệ thông tin cần đi kèm với quá trình hỗ trợ các nhóm dễ bị tổn thương tiếp cận được với công nghệ thông tin. Thêm vào đó, đối với các nhóm không tiếp cận được với công nghệ thông tin, các Sáng kiến cần thiết kế và thực hiện các phương pháp thay thế phù hợp nhằm đảm bảo mô hình can thiệp hiệu quả, tránh gây khoảng cách bất bình đẳng về tiếp cận thông tin.

Hộp 4. Ứng dụng công nghệ phù hợp hỗ trợ người khuyết tật tiếp cận pháp luật

Sáng kiến "**Tăng cường trợ giúp pháp lý và bảo vệ quyền của người khuyết tật trong lĩnh vực lao động, việc làm, y tế, giáo dục**" do Trung tâm Nghiên cứu và Phát triển năng lực người khuyết tật (DRD) thực hiện.

DRD đã thiết kế và sử dụng **ứng dụng DLaw** nhằm tư vấn pháp luật, hỗ trợ pháp lý trực tuyến cho NKT. Nhờ đó, NKT trên cả nước có thể NKT truy cập tất cả các quy định pháp luật liên quan đến người khuyết tật qua DLaw, đồng thời tương tác cùng chatbot và ban quản lý dự án để được hỗ trợ pháp lý. Cách tiếp cận của DRD cho thấy ứng dụng công nghệ là một điều kiện bắt buộc trong bối cảnh mới, cách mạng công nghệ 4.0 và ảnh hưởng của đại dịch COVID -19.

Đây vừa là cơ hội cũng là thách thức cho NKT. Công nghệ có thể giúp khắc phục những hạn chế về di chuyển của NKT, giúp NKT ở các vùng nông thôn trên toàn quốc tiếp cận được các chương trình hỗ trợ nâng cao năng lực. Tuy nhiên, NKT vẫn đang gặp các hạn chế về tài chính và trình độ, họ dễ bị bỏ lại phía sau nếu không được hỗ trợ phù hợp và không được trang bị các kỹ năng công nghệ số. Các tổ chức xã hội hỗ trợ người khuyết tật cần chuẩn bị trước cho điều này.

Nguồn: Tổng hợp của nhóm biên soạn

BÀI HỌC 2: PHÁT TRIỂN MÔ HÌNH ĐA BÊN VÀ PHÁT HUY CÁC NHÓM CỘNG ĐỒNG

Sự phối hợp giữa các bên liên quan có vai trò then chốt với thành công của các Sáng kiến Tư pháp

Trong quá trình thực hiện các Sáng kiến Tư pháp, không một cơ quan, tổ chức nào có thể giải quyết công việc một cách độc lập, tách rời mà luôn cần có sự phối hợp, trao đổi giữa các bên liên quan, bao gồm chính quyền địa phương, các tổ chức chính trị-xã hội, hội, quỹ, trường đại học, trung tâm, và viện nghiên cứu, và các nhóm cộng đồng. Điều này tạo ra sự thống nhất, đồng thuận, qua đó bảo đảm chất lượng và hiệu quả trong quản lý và thực hiện Sáng kiến. Sự phối hợp giữa các bên liên quan còn giúp khai thác, phát huy năng lực, sở trường của từng bên trong thực hiện Sáng kiến, hướng tới đạt được các mục tiêu đã đề ra. Điều này đặc biệt quan trọng để đạt được thành công trong quá trình góp ý chính sách.

Một Hội thảo chia sẻ kinh nghiệm giữa các tổ chức thực hiện sáng kiến Đợt 4 tại TP.HCM
Ảnh: Nguyễn Đức Hiếu / Oxfam

Hộp 5. Kết nối đa bên mang lại hiệu quả về đóng góp ý kiến chính sách pháp luật

Sáng kiến: "**Thúc đẩy việc hỗ trợ pháp lý ban đầu và thực thi chính sách thăm khám, chữa bệnh cho người khiếm thính (điếc, nghe kém, mất thính lực muộn)**" do Trung tâm Nghiên cứu Giáo dục Người Khiếm thính (CED) thực hiện tại Thành phố Hồ Chí Minh.

CED đã tích cực kết nối các bên liên quan, bao gồm:

- (i) người khiếm thính, phụ huynh/giáo viên/người hỗ trợ
- (ii) bác sĩ và nhân viên y tế
- (iii) các tổ chức xã hội
- (iii) cơ quan quản lý nhà nước.

Hoạt động kết nối được thực hiện dưới nhiều hình thức khác nhau như thu thập và chia sẻ ý kiến với các bên liên quan, xây dựng mạng lưới, tổ chức hội thảo, và đối thoại đóng góp ý kiến cho các văn bản pháp luật, các văn bản quy phạm pháp luật, nhằm cải thiện việc thực hiện chính sách hỗ trợ thăm khám, chữa bệnh cho người khuyết tật.

Đầu tiên, CED đã phối hợp với nhân viên y tế của một số bệnh viện và thực hiện bồi dưỡng thông dịch viên ngôn ngữ ký hiệu (NNKH) để tập huấn kỹ năng hỗ trợ người khiếm thính. Thêm vào đó, CED cũng đã mở rộng và xây dựng mạng lưới hỗ trợ người khiếm thính từ các nhóm học viên qua các khóa tập huấn của CED nhằm đa dạng hóa chuyên môn của các thành viên trong mạng lưới, khuyến khích sự chia sẻ và học hỏi lẫn nhau. Các hoạt động này không chỉ hỗ trợ người khiếm thính tốt hơn mà còn là cơ hội để CED hiểu hơn về nhu cầu của người khiếm thính, thu thập ý kiến đóng góp của nhân viên y tế, từ đó giúp các bệnh viện thực thi Bộ Tiêu chí chất lượng bệnh viện đáp ứng nhu cầu bệnh nhân khiếm thính tốt hơn và đóng góp đề xuất xây dựng quy trình hỗ trợ người khiếm thính ở bệnh viện.

Tiếp đó, CED thu thập thêm các ý kiến khác của người khiếm thính, phụ huynh, giáo viên và người hỗ trợ. Dựa vào các ý kiến có được, CED tổ chức các buổi hội thảo và đóng góp ý kiến cho các văn bản pháp luật, các văn bản quy phạm pháp luật, với sự tham gia chia sẻ của các cơ quan quản lý nhà nước, các bệnh viện, trường học, tổ chức xã hội của người khiếm thính và người hỗ trợ người khiếm thính.

Trên cơ sở đó, CED đã hoàn thiện Sổ tay "Hướng dẫn hỗ trợ người khiếm thính ở bệnh viện" với nội dung và thiết kế minh họa sinh động. Với nội dung thiết thực, Sổ tay này của CED đã được Cục Quản lý Khám, chữa bệnh biên soạn lại thành văn bản pháp lý trình Bộ Y tế ban hành cho tất cả các bệnh viện công tư tại Việt Nam, như là công cụ hỗ trợ các bệnh viện thực hiện Bộ tiêu chí chất lượng bệnh viện Việt Nam. Thêm vào đó, trong Quyết định 4052/QĐ-BYT ban hành ngày 03/11/2023, Bộ Y tế cũng đã thành lập Ban biên soạn xây dựng Sổ tay hướng dẫn hỗ trợ người khiếm thính, điếc, nghe kém, mất thính lực muộn khám, trong đó đại diện của CED là một thành phần trong Ban biên soạn.

Nguồn: Tổng hợp của nhóm biên soạn

Một buổi sinh hoạt tại Trung tâm Bảo trợ - Dạy nghề và Tạo việc làm Thành phố, TP.HCM
Ảnh: Nguyễn Đức Hiếu / Oxfam / Trung tâm Nghiên cứu Giáo dục Người khiếm thính (CED)

Phát huy vai trò của các tổ chức xã hội tại địa phương, xây dựng các mô hình và nhóm cộng đồng có ý nghĩa quan trọng với việc thực hiện và duy trì tác động bền vững của các Sáng kiến Tư pháp

Kinh nghiệm từ các Sáng kiến Tư pháp do Quỹ JIFF tài trợ cho thấy, việc huy động sự tham gia của các tổ chức đã giúp huy động được nguồn lực tại chỗ và phát huy vai trò của các tổ chức xã hội trong hoạt động tư vấn pháp luật, trợ giúp pháp lý cho người dân ở địa phương. Bên cạnh đó, việc thành lập các mô hình và nhóm cộng đồng ở địa bàn Sáng kiến, với nòng cốt là thành viên của các tổ chức xã hội ở địa phương, do các tổ chức đó chủ trì hoặc hỗ trợ, sẽ phát huy được tính năng động, sáng tạo của cộng đồng và giúp duy trì tác động của Sáng kiến một cách lâu dài. Qua việc thực hiện các Sáng kiến, các mô hình tổ nhóm cộng đồng đã giúp thực hiện các Sáng kiến một cách sáng tạo phù hợp với nhu cầu người hưởng lợi, duy trì tính bền vững khi tạo được mối quan tâm chung của các tổ nhóm, làm cầu nối trao đổi thông tin giữa nhóm dễ bị tổn thương và các cơ quan chuyên môn, chính quyền địa phương. Có thể nói, tổ nhóm cộng đồng trở thành một chủ thể quan trọng trong hệ thống các tổ chức hỗ trợ pháp lý cho nhóm dễ bị tổn thương.

Các nhóm cộng đồng tại Quảng Bình tích cực trong các hoạt động bảo vệ môi trường
Ảnh: Nguyễn Đức Hiếu / Oxfam / Hội Liên hiệp Phụ nữ tỉnh Quảng Bình (QBWU)

Hộp 6. Xây dựng nhóm cộng đồng mang lại tính bền vững trong hỗ trợ pháp lý

Mô hình "Câu lạc bộ Gia đình và Pháp luật" được thực hiện trong khuôn khổ Sáng kiến **"Nâng cao nhận thức pháp luật và hỗ trợ pháp lý đối với các vấn đề về tảo hôn và hôn nhân cận huyết cho phụ nữ, trẻ vị thành niên là người dân tộc thiểu số tại hai huyện Tuyên Hoá và Minh Hoá, Quảng Bình"** do Trung tâm Nghiên cứu Kiến thức Bản địa và Phát triển (CIRD) thực hiện.

Sáng kiến này kết hợp nâng cao nhận thức pháp luật và trợ giúp pháp lý cho người dân, đặc biệt là người dân tộc thiểu số (Mà Liêng, Chút, Rục, Bru, Vân Kiều,...) hiểu rõ tác hại cũng như các quy định pháp luật có liên quan đối với thực trạng tảo hôn và hôn nhân cận huyết, tư vấn, cung cấp các giải pháp xử lý tình trạng vi phạm liên quan.

Tại năm xã dự án, CIRD đã thành lập năm Câu lạc bộ gia đình và pháp luật với các thành viên nòng cốt là hội viên Hội Phụ nữ và cán bộ thôn bản với tỷ lệ nam nữ khá cân bằng. Sau khi được Trung tâm Trợ giúp pháp lý tỉnh Quảng Bình (TTGPL) tập huấn kiến thức pháp luật và các kỹ năng tư vấn, trợ giúp pháp lý, các thành viên câu lạc bộ (CLB) đã tiến hành các buổi tham vấn các gia đình và cộng đồng về các vấn đề có liên quan, trong đó có tư vấn về pháp luật và hỗ trợ ngăn chặn, xử lý các ca bạo lực giới, bạo lực gia đình,... sau đó chia sẻ tại các buổi sinh hoạt của CLB và kết nối với TTGPL tỉnh để thực hiện các chuyển tư vấn lưu động hoặc tư vấn qua điện thoại đối với các trường hợp chuyên sâu.

Mô hình Câu lạc bộ Gia đình và Pháp luật tiếp tục hoạt động và lồng ghép vào chương trình hành động của Hội Phụ nữ tại địa bàn Sáng kiến và nhân rộng sang các huyện và xã khác của tỉnh Quảng Bình. Các CLB tiếp tục kết nối với TTGPL tỉnh để chuyển gửi các ca tư vấn chuyên sâu cũng như nhận được ý kiến tư vấn. Trung tâm Trợ giúp pháp lý tỉnh Quảng Bình lồng ghép các hoạt động của Sáng kiến vào chương trình hành động chung của Trung tâm trong truyền thông và tư vấn cộng đồng, đặc biệt là lồng ghép với chương trình/ đề án của tỉnh về Giảm thiểu tảo hôn và hôn nhân cận huyết thống trong vùng đồng bào dân tộc thiểu số, và hướng tới bình đẳng giới tại tỉnh Quảng Bình.

Nguồn: Tổng hợp của nhóm biên soạn

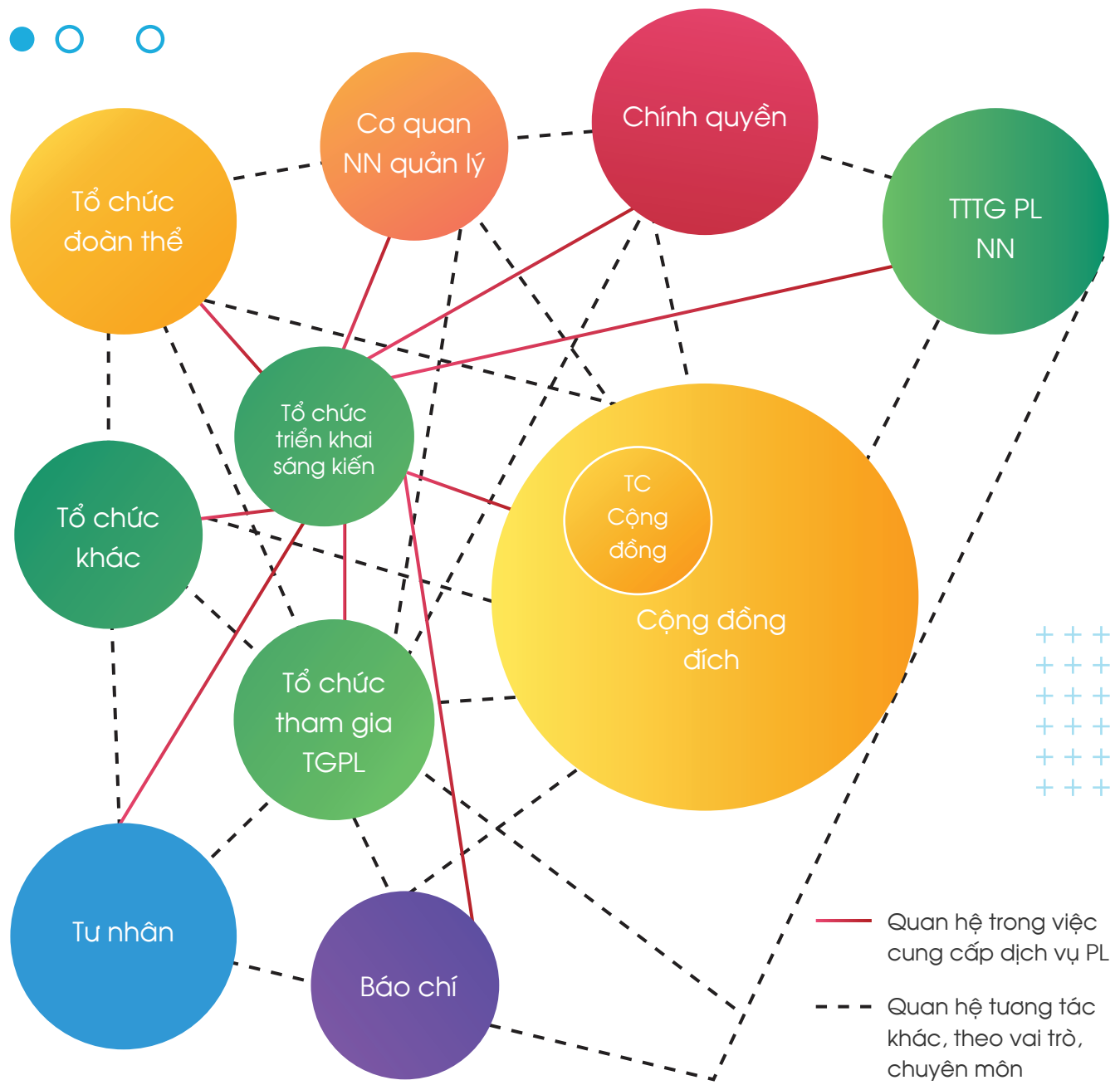
BÀI HỌC 3: TRAO ĐỔI KINH NGHIỆM VÀ PHỐI HỢP HOẠT ĐỘNG ĐỂ TẠO DỰNG MỘT HỆ SINH THÁI BỀN VỮNG

Hệ sinh thái các tổ chức hoạt động trong lĩnh vực tư pháp hướng tới sự kết nối, liên kết giữa các bên liên quan, phát huy thế mạnh và năng lực từng bên nhằm tăng tính hiệu quả và bền vững trong hỗ trợ pháp lý cho nhóm dễ bị tổn thương. Với cấp độ các Sáng kiến, mô hình hóa kinh nghiệm của các Sáng kiến đợt bốn ở tỉnh Quảng Bình cho thấy chính quyền, doanh nghiệp và các tổ chức xã hội, tổ nhóm cộng đồng đã liên kết với nhau dưới nhiều hình thức từ hình thức mở như trao đổi, thảo luận, hội thảo, tham vấn chính sách đến các hình thức được chính thức hóa như biên bản hợp tác, biên bản ghi nhớ v.v. nhằm phát huy tối đa sức mạnh từng bên.

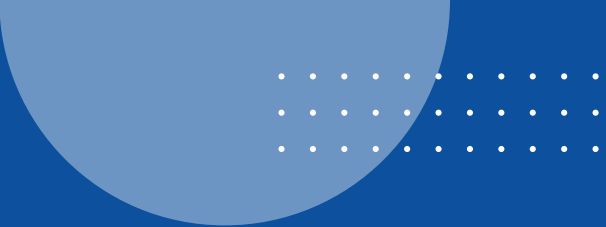
Một gia đình tham gia truyền thông và tư vấn pháp luật về Luật Hôn nhân & Gia đình tại Quảng Bình
Ảnh: Trịnh Thông Hải / Oxfam / Trung tâm Nghiên cứu Kiến thức Bản địa và Phát triển (CIRD)

Hình 2. Sự phối hợp đa bên nhằm nâng cao hiệu quả hỗ trợ pháp lý cho người dân

Chú thích: NN: Nhà nước; TTTG PL: Trung tâm trợ giúp pháp lý;
TGPL: Trợ giúp pháp lý; TC: Tổ chức.

Nguồn: Tổng hợp từ các Sáng kiến đợt 4 tại Quảng Bình

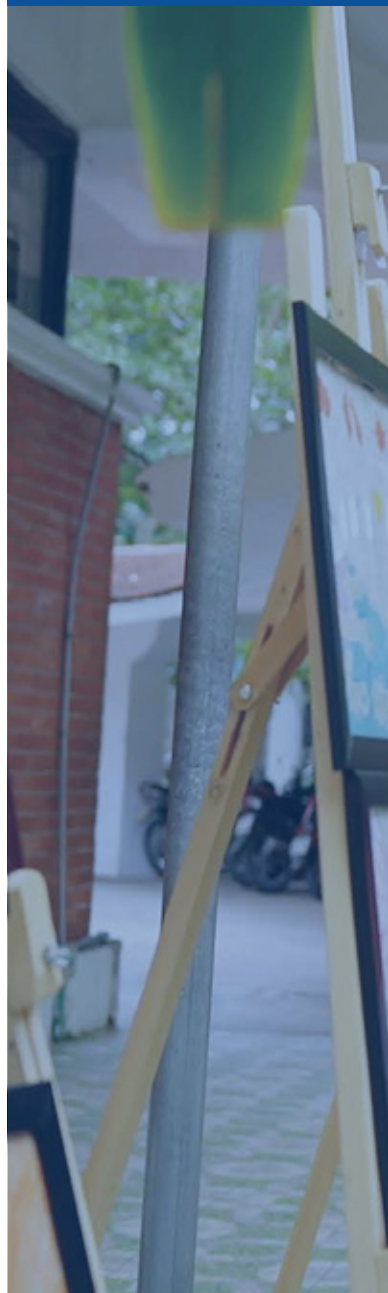
Tính liên kết không chỉ dừng lại ở một Sáng kiến đơn lẻ. **Trao đổi, học hỏi kinh nghiệm giữa các đối tác là rất hữu ích để nâng cao hiệu quả thực hiện các Sáng kiến Tư pháp.** Thực tế hoạt động của Quỹ JIFF cho thấy việc tổ chức các hoạt động chia sẻ kinh nghiệm thực hiện các Sáng kiến giữa các tổ chức nhận tài trợ với nhau, và giữa các tổ chức nhận tài trợ với chính quyền địa phương và các đối tác khác ở địa phương là rất hữu ích. Việc này không chỉ giúp nâng cao hiệu quả thực hiện các Sáng kiến, mà còn giúp xây dựng hệ sinh thái của các tổ chức hoạt động trong lĩnh vực tư pháp, tăng cường kết nối giữa các tổ chức xã hội và chính quyền địa phương, từ đó mở ra các cơ hội hợp tác, duy trì thành quả của Sáng kiến do Quỹ JIFF tài trợ tại địa phương.

Nhờ các hoạt động chia sẻ kinh nghiệm, tính kết nối và kế thừa kinh nghiệm giữa các tổ chức đã được phát huy. Ví dụ điển hình là Sáng kiến **"Trợ giúp tiếp cận dịch vụ giáo dục và y tế cho người lao động di cư và con em họ tại Thành phố Hồ Chí Minh"** thuộc đợt tài trợ lần thứ nhất. Để thực hiện Sáng kiến này, Trung tâm Đào tạo Phát triển Xã hội (SDTC) đã xây dựng một ứng dụng (LAMICO) dựa trên ba nền tảng Android/iOS/Web, chứa đựng các nội dung, thông tin cập nhật để trợ giúp người lao động di cư và con em họ tiếp cận dịch vụ giáo dục và y tế. Ứng dụng được chuyển giao – hợp tác cùng sử dụng và phát triển với các đơn vị nhận tài trợ trong các đợt sau của Quỹ, cụ thể là Hội Giáo dục nghề nghiệp và Nghề Công tác xã hội (VAVETSOW), Trung tâm Khuyết tật và Phát triển (DRD) và Hội Bảo vệ trẻ em TPHCM. Dữ liệu được thu thập, tổng hợp, biên tập và cập nhật lên Ứng dụng LAMICO một cách thường xuyên.

BÀI HỌC 4: MỞ RỘNG NGUỒN LỰC, ĐIỀU CHỈNH THỜI GIAN DỰ ÁN THỰC HIỆN VÀ CẢI THIỆN NĂNG LỰC CỦA TỔ CHỨC NHẬN TÀI TRỢ

Do tính chất rộng lớn về nội dung của lĩnh vực pháp luật và những giới hạn về nguồn lực và thời gian, các Sáng kiến Tư pháp do Quỹ JIFF tài trợ mới chỉ đáp ứng được một phần nhu cầu tiếp cận thông tin, kiến thức pháp luật cũng như nhu cầu tư vấn pháp luật, trợ giúp pháp lý, và đại diện bào chữa cho các nhóm dễ bị tổn thương. Thực tế từ các địa bàn dự án cho thấy, để các nhóm xã hội dễ bị tổn thương có nhận thức đầy đủ và dễ dàng tiếp cận thông tin, kiến thức pháp luật, các Sáng kiến Tư pháp cần được mở rộng cả về phạm vi địa bàn, phạm vi các nhóm chủ thể được hưởng lợi, nội dung pháp luật được truyền tải. Thêm vào đó, một số Sáng kiến Tư pháp chưa thực hiện được đầy đủ các hoạt động theo như kế hoạch đề xuất ban đầu, do thời gian thực hiện các Sáng kiến ngắn (thường chỉ 12 tháng hoặc ngắn hơn) nên gặp khó khăn để thực hiện thành công những hoạt động tư vấn, trợ giúp pháp lý, đặc biệt là các hoạt động đại diện tranh tụng trước tòa và hòa giải ngoài tố tụng. Phạm vi địa bàn hoạt động chủ yếu được thực hiện tại địa phương, đặc biệt ở các vùng nông thôn, vùng sâu, vùng xa cũng tạo trở ngại cho các đóng góp ý kiến cho các văn bản pháp luật, các văn bản quy phạm pháp luật tổng thể cấp trung ương.

Quá trình thực hiện Quỹ JIFF cũng cho thấy năng lực của một số tổ chức nhận tài trợ trong quản lý tài chính và phân tích đánh giá chính sách chưa cao và chưa có sự cải thiện đáng kể. Điều này hàm ý cho các chương trình tương tự trong tương lai cần có kế hoạch và cách triển khai phù hợp để tiếp tục cải thiện các kỹ năng quan trọng cho các tổ chức nhận tài trợ khi thực hiện Sáng kiến.

04

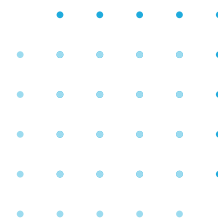
KẾT LUẬN VÀ ĐỀ XUẤT

Học sinh trường Hermann Gmeiner Hà Nội trong một triển lãm tranh về tác hại của thuốc lá
Ảnh: Nguyễn Ngọc Mạnh / Oxfam / Viện Dân số Gia đình và Trẻ em (IPFCS)

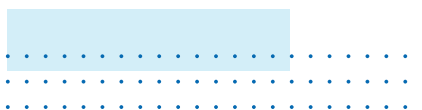
Luật sư Lê Thị Văn Anh hướng dẫn sử dụng bộ công cụ quy trình tiếp nhận và xử lý thông tin ban đầu cho người có nhu cầu tư vấn/trợ giúp pháp lý
 Ảnh: Nguyễn Đức Hiếu / Oxfam / Hội Người Khuyết Tật quận Hoàng Mai, TP Hà Nội (DPHM)

Thông qua việc hỗ trợ tăng cường tiếp cận tư pháp cho người dân ở cấp cơ sở, Quỹ JIFF đã góp phần khắc phục hạn chế của hoạt động phổ biến, giáo dục pháp luật và trợ giúp pháp lý ở Việt Nam trước đây.⁴ Các Sáng kiến đã tập trung hướng các nhóm dễ bị tổn thương, đặc biệt là phụ nữ, trẻ em, đồng bào dân tộc thiểu số và người nghèo là chủ thể trung tâm trong xây dựng và triển khai các Sáng kiến. Hơn nữa, nhiều Sáng kiến cũng đã phát huy thế mạnh của nhiều bên liên quan, xây dựng và triển khai các mô hình đa bên để đáp ứng nhu cầu của người dân, đặc biệt là nhóm dễ bị tổn thương. Từ đó, các Sáng kiến góp phần quan trọng vào việc nâng cao nhận thức của người dân và hoàn thiện khung pháp lý về tăng cường khả năng thực hiện quyền và tiếp cận công lý, phù hợp với Hiến pháp 2013 và các điều ước quốc tế mà Việt Nam là thành viên.

⁴ Xem thêm tại:

<https://cspl.mic.gov.vn/Pages/TinTuc/tinchitiet.aspx?tintucid=138587>

Thông qua những hoạt động của mình, Quỹ JIFF còn có một số đóng góp khác, bao gồm việc thực hiện các hoạt động kết nối chia sẻ kinh nghiệm giữa các đơn vị nhận tài trợ và nâng cao năng lực cho các tổ chức xã hội trong hoạt động hỗ trợ tiếp cận tư pháp cho người dân và góp ý hoàn thiện chính sách và văn bản quy phạm pháp luật tại khu vực miền Bắc, miền Trung và miền Nam của Việt Nam. Bên cạnh đó, Quỹ JIFF cũng góp phần củng cố mối quan hệ giữa các tổ chức xã hội đang hoạt động trên lĩnh vực này với các cơ quan nhà nước có liên quan ở cấp trung ương và địa phương, qua đó hình thành hệ sinh thái thúc đẩy xã hội hoá các hoạt động hỗ trợ pháp lý cho người dân, đặc biệt ở cấp cơ sở.

Tuy vậy, các Sáng kiến của Quỹ JIFF vẫn còn một số hạn chế nhất định trong một số hoạt động như tư vấn, trợ giúp pháp lý, đại diện bào chữa cho các nhóm dễ bị tổn thương; đóng góp ý kiến xây dựng, hoàn thiện chính sách, pháp luật; thúc đẩy tính minh bạch, liêm chính của hệ thống tư pháp. Điều này xuất phát từ những nguyên nhân khách quan như các quy định giãn cách xã hội để phòng, chống đại dịch COVID-19, hạn chế về thời gian thực hiện và phạm vi của các Sáng kiến. Ngoài ra một nguyên nhân chủ quan được ghi nhận đó là năng lực hạn chế của một số tổ chức nhận tài trợ trong quản lý tài chính và phân tích, đánh giá chính sách, pháp luật.

Người dân tham gia một mô hình Chuối - Gừng - Lợn áp dụng các quy định pháp luật trong quản lý trồng trọt để đảm bảo vệ sinh an toàn thực phẩm
Ảnh: Nguyễn Đức Hiếu / Oxfam / Liên minh Hợp tác xã tỉnh Hòa Bình (HBCA)

Dựa trên kết quả thực hiện trong 6 năm qua, tài liệu này đề xuất một số kiến nghị với các bên liên quan như sau:

Thứ nhất, cần tiếp tục xây dựng các chương trình, dự án liên quan tới hỗ trợ tiếp cận pháp luật và tư pháp phù hợp với nhóm dễ bị tổn thương.

Thông qua các Sáng kiến Tư pháp được triển khai ở sáu tỉnh cho thấy, nhu cầu của người dân về tiếp cận dịch vụ pháp lý còn rất lớn, đặc biệt là các nhóm dễ bị tổn thương. Vì vậy cần tiếp tục xây dựng các chương trình, dự án liên quan tới tiếp cận pháp luật và tư pháp để hỗ trợ nhóm đối tượng này. Bên cạnh đó, tình hình kinh tế phát triển và biến động xã hội sau COVID-19, khủng hoảng kinh tế,... nên phát sinh nhiều nhu cầu. Ngoài ra, sự đa dạng về dân tộc, dân cư, địa bàn đòi hỏi có những phương cách thích ứng phù hợp và những chuyên ngành luật cụ thể để nâng cao nhận thức và đáp ứng nhu cầu tiếp cận pháp luật của người dân. Bài học từ Quỹ JIFF cũng cho thấy sự cần thiết huy động các nguồn lực xã hội cho các Sáng kiến hỗ trợ pháp lý, đặc biệt là các nguồn lực xã hội hóa từ doanh nghiệp và tổ chức quốc tế.

Thứ hai, tiếp tục tăng cường các thiết chế dân chủ tại cơ sở, lấy người dân là chủ thể trung tâm trong các hoạt động hỗ trợ pháp lý.

Hiện nay, hệ thống pháp luật ở Việt Nam đang được tăng cường và dần hoàn thiện. Các quyền cơ bản của công dân được đề cao. Ví thế, người dân và các bên liên quan có nhiều điều kiện trao đổi thông tin và tăng cường phát huy các thiết chế dân chủ tại cơ sở nhằm hướng tới xây dựng xã hội không chỉ đảm bảo quyền tiếp cận tư pháp cho người dân mà còn là tiền đề tạo sự phát triển bền vững.

Thứ ba, hoạt động tăng cường tiếp cận pháp luật không chỉ của ngành tư pháp mà cần có sự phối hợp đa ngành, liên ngành từ đó hình thành hệ sinh thái hỗ trợ pháp lý.

Pháp luật quy định và điều chỉnh mọi khía cạnh của đời sống. Vì vậy, tất cả các cá nhân và tổ chức, như các cơ quan chức năng, doanh nghiệp, tổ chức xã hội, trường đại học, v.v. đều có vai trò quan trọng trong việc tuyên truyền phổ biến giáo dục pháp luật. Việc chủ động phối hợp giữa các cá nhân và tổ chức từ cấp cơ sở đến cấp trung ương sẽ giúp sử dụng các nguồn lực hiệu quả, tăng cường chất lượng, kết quả đầu ra của hoạt động cung cấp dịch vụ pháp lý. Sự phối hợp này sẽ dần hình thành một hệ sinh thái tốt nhằm tăng cường hỗ trợ pháp lý cho các nhóm dễ bị tổn thương.

Một buổi sinh hoạt lớp tìm hiểu về quyền học tập của trẻ em tại một trường học ở Quảng Bình
Ảnh: Hội vì sự Phát triển của Người khuyết tật tỉnh Quảng Bình (AEPD)

DANH MỤC HÌNH VÀ HỘP

Hình 1. Quá trình xây dựng và thực hiện các Sáng kiến trong Quỹ JIFF	11
Hình 2. Sự phối hợp đa bên nhằm nâng cao hiệu quả hỗ trợ pháp lý cho người dân	30
Hộp 1. Sáng kiến dựa trên nhu cầu của người dân là tiền đề cho hiệu quả bền vững	16
Hộp 2. Sự tham gia của nhóm hướng lợi mang lại hiệu quả hỗ trợ pháp lý	19
Hộp 3. Trẻ em tham gia vào truyền thông phổ biến kiến thức pháp luật	20
Hộp 4. Ứng dụng công nghệ phù hợp hỗ trợ người khuyết tật tiếp cận pháp luật	23
Hộp 5. Kết nối đa bên mang lại hiệu quả về đóng góp ý kiến chính sách pháp luật	25
Hộp 6. Xây dựng nhóm cộng đồng mang lại tính bền vững trong hỗ trợ pháp lý	28

DANH MỤC TỪ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Chữ đầy đủ
ACDC	Trung tâm Hành động vì sự phát triển cộng đồng
BVMT	Bảo vệ môi trường
CIRD	Trung tâm Nghiên cứu Kiến thức Bản địa và Phát triển
D-Law	Một ứng dụng công nghệ thông tin được sử dụng để tư vấn pháp luật, hỗ trợ pháp lý trực tuyến
EU	Liên minh Châu Âu
EU JULE	Chương trình Tăng cường Pháp luật và Tư pháp tại Việt Nam
JIFF	Quỹ Thúc đẩy Sáng kiến Tư Pháp
LAMICO	Ứng dụng công nghệ thông tin trên 3 nền tảng Android/iOS/Web do Trung tâm Đào tạo Phát triển Xã hội xây dựng
PAGoDA	Hợp phần PAGoDA, thuộc Chương trình Tăng cường Pháp luật và Tư pháp tại Việt Nam
SDTC	Trung tâm Đào tạo Phát triển Xã hội
TGPL	Trợ giúp pháp lý
UBND	Ủy ban Nhân dân
VAVETSOW	Hội Giáo dục nghề nghiệp và Nghề Công tác xã hội Việt Nam
XHCN	Xã hội chủ nghĩa

**HỘI LUẬT GIA VIỆT NAM
NHÀ XUẤT BẢN HỒNG ĐỨC**

Địa chỉ: 65 Tràng Thi - Quận Hoàn Kiếm - Hà Nội

Email: nhaxuatbanhongduc65@gmail.com

Điện thoại: 024.3 9260024

**TĂNG CƯỜNG TIẾP CẬN PHÁP LUẬT VÀ TƯ PHÁP
CHO CÁC NHÓM DỄ BỊ TỔN THƯƠNG**

Bài học kinh nghiệm từ quá trình thực hiện

Quỹ Thúc đẩy Sáng kiến Tư pháp (EU JULE JIFF)

Chịu trách nhiệm xuất bản

Giám đốc

BÙI VIỆT BẮC

Chịu trách nhiệm nội dung

Tổng biên tập

LÝ BÁ TOÀN

Biên tập

NGUYỄN THỊ PHƯƠNG MAI

Trình bày, minh họa bìa sách: Oxfam tại Việt Nam

Sửa bản in: Oxfam tại Việt Nam

Đối tác liên kết: Công ty TNHH LUCK HOUSE

In 100 cuốn tiếng Việt, khổ 20.5 x 24 cm, tại Công ty TNHH LUCK HOUSE

Số 4/6/518 Đội Cấn, Ba Đình, Hà Nội, Việt Nam

Số XNĐKXB: 1761-2024/CXBIPH/02-66/HĐ

Số QĐXB của NXB: 1091/QĐ-NXBHĐ cấp ngày 27/5/2024

Mã số Quốc Tế: ISBN: 978-604-89-8598-1; In xong và nộp lưu chiểu năm 2024

BAN THƯ KÝ QUỸ THÚC ĐẨY SÁNG KIẾN TƯ PHÁP (JIFF) TỔ CHỨC OXFAM TẠI VIỆT NAM

 Số 22 Lê Đại Hành, quận Hai Bà Trưng, Hà Nội

 + 84 24 3945 4448

 quyjiff@oxfam.org

TÀI LIỆU KHÔNG BÁN